

Açıklığın Yanılsaması: Dezenformasyon Çağımızın Kitle İmha Silahı mı?

Cem TURAN

İstanbul Üniversitesi, Enformatik Bölümü, İstanbul
turancem@windowslive.com

Özet: Bilgi çağını yaşıyoruz ve bu nedenle her yerde yoğun veri yığınları ile temas halindeyiz. Geçmişten beri toplumları etkilemek için bir yöntem olarak kullanılan dezenformasyon, sosyal yaşam içerisinde bilginin yoğun olarak kullanıldığı günümüzde etkisini daha da artırmış durumdadır. Bu etkinin, küçük bir ticari kazanımdan bir dünya üzerindeki siyasi dengeleri tanzim etmeye kadar uzanan ciddi sonuçlar doğurabileceğini, özellikle son yıllarda dünyada ve ülkemizde yaşanan olaylarda tecrübe etmekteyiz. Arap Baharı'nın ardında da olan sanal medya paylaşımları ve enformatik yönetim süreçleri gerçekten yeni birer kitle imha silahı olabilirler mi? Toplum dezenformatik operasyonlarla manipüle edilebilir mi? Kapalı şeffaflık mümkün müdür? Gözlemlerim ve taradığım kaynaklar bunun mümkün olduğunu söylemekte. Araştırmaya dayalı bu çalışma dezenformasyonun değişik uygulamalarını ve sonuçlarını göstererek umduğumuzdan daha yaygın kullanımına işaret etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dezenformasyon, Toplum Mühendisliği, Algı Yönetimi, Sanal Medya, Sosyal Ağ

Abstract: We live in the information age and we are in interaction with huge clumps of information in everywhere. Disinformation which has been used in order to affect populations for years has increased its effects nowadays when information has gained more importance. We have enough experience to say what the serious results of this effect can vary from little commercial profit to destroy the regime of a country. Can digital e-media sharings which are behind of Arabic Spring be new weapons of mass destruction? Can a community be manipulated by disinformation? The resources and my observations say what it can be possible. This research based article is aimed to show variable applications of disinformation and their results and to prove common usage of them more than we suppose.

1. Giriş

Doğru gerçekliğin algılanışı ile ilgili bir konudur. Dolayısıyla; doğru olarak algıladıklarımızın gerçeklikten sapma payları olduğu da kabul edilmelidir. Bilim tarihi, uzun yıllar doğru olarak algılanmış ve gerçeğin yerine konulmuş kimi tezlerin çürütülmesine sık sık tanıklık etmiştir. Bir gerçeği farklı doğrularla ifade etmek, farklı açılardan göstermek elbette mümkündür. Yarı dolu olan bir bardağın durumunu tasvir etmek gibi; ister dolu ister boş tarafını kullanarak bir gerçekliği tanımlamak mümkündür. Bu ise uzman ellerde iyi bir toplumsal ilüzyona dönüşebilir.

Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu sözlüğe bakıldığında; Fransızca kökenli olan dezenformasyon ifadesi için bilgi çarpıtma karşılığını kullanmaktadır. Diğer bir ifadeyle; doğruyu bir amaca hizmet etmek üzere, genellikle bir kasıt gözeterek değiştirme, yanlış bir algı oluşturmaya çabalama girişimidir.[1]

Amerikalı aktör George Carlin'in tanımına göre dezenformasyon sadece, yalana uydurulan bir

kılıftır.[2] Wikipedia ise bu ifadeyi, yanlış veya doğruluğu bulunmayan ve kasıtlı olarak yayılan bilgi olarak tanımlıyor.

Bütün bu tanımların ortak özelliği; gerçek dışı bir bilginin kasıtlı olarak insanların algısını ve bilinçaltını etkilemek üzere yayılması eylemine verilen isimdir, dezenformasyon.

Bilgi çağının birer ferdi olduğumuz düşünüldüğünde, bilginin hayatımızdaki rolünün her geçen gün artması kaçınılmaz bir sonuç olarak gözükmektedir. Her gün biraz daha fazla bilgi ve iletişim teknolojilerini hayatımıza sokuyor, daha fazla bilgi varlığımızı bu teknolojilere emanet ediyoruz.

İnternet, hayatımıza girdiği günden bu yana geçen süreçte başlıca bilgi edinme kaynağı olma ünvanını çoktan eline geçirdiğinden, herhangi bir kelimenin anlamını öğrenmekten haberlere göz atmaya kadar pek çok bilgi edinimini bu altyapı üzerinden yapıyoruz.

Artık vazgeçilmez hale gelen internet ve bu altyapının uzuvları durumundaki kitle iletişim teknolojilerinin sadık birer dost

gibi çok yakın ve sürekli etkileşimde olduklarımız arasında bulunması, kitleleri çeşitli amaçlarla yönlendirmeye, manipüle etmeye, spekülasyonlar üretmeye istekli kişi ve kuruluşlar için de önemli bir zemin teşkil ediyor. Tıpkı adi suçların yeni mecrası olması gibi internet tabanlı iletişim ortamları ve sanal paylaşım ortamları dezenformasyon yayını için de ideal fırsatla sunuyor.

2. Dezenformasyon Çeşitleri ve Örnekleri

Hükümetler eliyle askeri ya da güvenlik amaçlı olarak devletlerin ilgili teşkilatlarınca dezenformasyonun üretilmesi oldukça yaygın bir uygulamadır. Resmi makamların resmi olmayan ve yanıltıcı bilgi üretiminin çeşitli nedenleri olabilir: Caydırıcılığı artırmak, iktidarların ellerindeki erki kaybetmemesi için birer yatırım, iç ya da dış bazı muhataplara örtülü mesajlar iletmek gibi siyasi amaçlar güdebileceği gibi kimi zaman güvenliğin sağlanması amacıyla da üretilebilirler. [2]

Örneğin; üst düzey bir devlet başkanının dublörleriyle birlikte tıpatıp aynı, birden fazla araçla peşisıra dolaşmaları ya da herhangi bir ülkeye yapılan ziyaretin ilan edilmiş başka bir programı bozarak ansızın yapılması, ulaşım güzergahının duyurulandan farklı olacak şekilde değiştirilmesi gibi yöntemler, ülke yöneticilerine yönelik güvenlik amaçlı, yaygın dezenformatik uygulamalardan bazılarıdır.

Dezenformasyon, çok genel ifade ile; olmayan bir durumu varmış gibi gösterme amacına hizmet eden bilgisayarlı bir kirlilik üretimi işidir. Bilgi kasıtlı olarak yanlış üretilir ve kitlenin duyması sağlanır. Kimi zaman, bir haber sızdırma görüntüsü de verilebilir. Bu nedenle; haber servisleri de önemli birer dezenformasyon kaynağıdır.[2]

Karşılaşılan yaygın örneklerde, dezenformasyonun genellikle kişisel bir kaynaktan yayıldığı gözlenir. Basit bir ifade, beyan, ses veya görüntü kaydı, bir hikaye, bir notun bir yazar tarafından konu edinilmesi bu fitili ateşleyebilir. Süreç, domino taşı etkisi yaparak daha farklı haberlerin üremesine de öncülük edebilir.

Ülkelerin istihbarat teşkilatları da zaman zaman bu yöntemlere başvururlar. Profesyonel ellerde, son derece sofistik şekilde kurgulanmış, yüksek seviyeli dezenformatik girişimlere örnekler, her geçen gün daha fazla görülmeye başlandı.

Teknik boyutu açısından üst seviyeli bir birikim gereken, dikkatlice tasarlanmış yanıltma girişimleri de sıkça görülmektedir. Bir örnek olarak; Yahoo gibi haber servisleri, gazete ve televizyon-

ların web siteleri hacker adı verilen saldırganların popüler hedeflerindedirler. Bu kişiler, doğrudan haber sunma hizmeti veren bu altyapılara sızarak mevcut içeriği değiştirmeyi, kasıtlı yanlış haber eklemeyi başarabilmektedirler, zaman zaman.

Son derece yoğun bir anlık ziyaretçi sayısına sahip bu gibi portallardaki kısa süreli bilgisayarlı tahripler dahi, farkına varılıp düzeltilene kadar geçen süre içerisinde umulandan çok daha fazla kişinin beynine yüklenmiş olabilmektedir. Bireylerin yanlış bilgiyle yüklenerek düşünsel tetiklenmeleri dahi önemli sonuçlar verebilmektedir. Bu çalışma bir toplumu elbette provoke etme veya istenen doğrultuda bir spekülasyon üretme potansiyeline sahiptir.

Örneklerde de görüldüğü gibi; bir dezenformasyon üreterek yaymak kimi zaman bir yalan söylemek kadar basit olabilir. Özellikle bugün gelinen enformatik medya üzerinde, bir kişi rahatça Wikipedia veya muhtelif sosyal sözlüklere yanlış bir bilgi ekleyebilir, bir sanal paylaşım ortamında herkese açabilir, yayabilir.[2]

Özellikle son yıllarda bir hayli popülerleşen Twitter, Facebook gibi sanal paylaşım ortamları hızlı tüketilen, bu süratten ötürü içeriğin doğruluğunun çoğu kez test edilmeksizin yayılabilen haberlerin sıkça geçtiği mecralardır. Bu alanlarda karşılaşılan haberlere kullanıcıların totolojik bir anlam atfetme yatkınlığı genellikle, paylaşılan dezenformatik içeriklerin hız kesmeden yayılmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu gibi ortamlarda içeriklerin doğruluğu hakkındaki algılayışı belirleyen temel faktör paylaşım kaynağından daha çok, ne kadar beğeni aldığı, yeniden paylaşıldığı gibi reyting tabanlı parametrelerdir. Bu durum, dezenformasyonun üretilmesi için elverişli, loş bir ortam sağlamaktadır.

Dezenformasyon her ne kadar bir organizasyon ya da kişi eliyle üretilse de zaman zaman böyle olmadığı durumlar da görülmektedir. Buna bir örnek olarak; bir başka kişi veya kurum tarafından üretilmiş bilgiyi referans kabul ederek bazı haber kanalları ve gazeteler gerçek dışı haberler üretebilirler. Medya burada asli dezenformasyon kaynağı olmamakla birlikte, bu maksatla üretilmiş bilgiye kanarak veya kaynağına güvenlerinden ötürü sorgulamayarak taşıyıcılık ve kitle geneline yayıcılık görevini yapmıştır.

Medyanın, belki de bilgisi olmaksızın, bu tür bir rolle dezenformatik bir unsur haline dönüştürülmesi, aktif ticari aktörler ve finans öbekleri tarafından da kullanılabilir. Örneğin; büyük bir şirketin CEO'sunun ani isti-

fası, bir ülkenin liderinin beklenmedik ölümü, bir ünlünü hastalığı çeşitli stratejik ve ticari nedenlerle kamuoyundan gizlenebilir, gerçekten farklı bir haber yayılarak kamuoyu buna inandırılabilir.

Bu çaba ortalama bir tahminle, üreticisine bir miktar zaman kazandırabilir. Bu tür haberler ciddi basın kuruluşları ve haber ajansları tarafından ciddiye alınarak, gerçekliği sorgulanmadan “son dakika” başlığı altında ivedilikle yayınlanabilir. Eğer bu girişim ticari bir amaçla yapılıyorsa borsa, siyasi aktörlerle ilgiliyse genel hayata etkileri büyük olabilir.

Dezenformasyon sözlü ve yazılı olarak yürütülebilir. Kimi zaman on yıllar süren bir süreçte, sabırla uygulanarak bilinçaltı programlaması yapılabilir. Bu yolla sömürgecilik, tüketici pazar popülasyonu oluşturulmasında başarı sağlanabildiği geçmişteki tarihi örneklerde görülmektedir. Suriye'nin uzun yıllardır Hatay'ı kendi sınırları içinde gösteren haritaları okullarında okutması da bir bilinçaltı dezenformasyonudur.

Bir terör örgütünün liderinin öldürüldüğü haberi, peşindeki ülkeler ve istihbarat servislerinin başarısı olarak algılanacaktır ancak terör örgütü için hezimet ve çöküş anlamına geleceğinden karşı bir enformatik girişime muhatap olma ihtimali yüksektir. Her iki tarafın da yaymış olduğu bilginin dezenformatik olma potansiyeli mevcuttur.

Soğuk savaş dönemlerinde de dezenformasyon yoğun olarak kullanılır. Ülkelerin askeri varlıkları ve teknolojileri hakkında gerçeği yansıtmayan, abartılı bilgiler yayması, bir caydırıcılık girişimi olarak sıkça kullanılır.

Yine soğuk savaş döneminde, Sovyetler Birliği önemli stratejik kaynakların konumları hakkında Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerinin yanılması için çok sayıda bozulmuş harita yayınladı.

Uzay çalışmalarına dair haberler de genellikle speküle edilebilirler. Başarısızlıkla sonuçlanan veya hiç yapılmayan bir uzay operasyonu hakkında övgüyle bahseden haberler ortada dolaşabilir.

Dezenformasyon genellikle geniş kitlelere yayılmaya çalışılan yanılsatma süreci olsa da kimi zaman belirli bir kişi yada organizasyonu etkilemeyi kendisine hedef olarak seçebilir. Bir ülke yetkilisini, bir takım antrenörünü etkileyerek yanlış karar vermesini sağlamaktan, rakip takımın moral kuvvetini kırmaya kadar geniş bir alanda

uygulanabilir.

Doğal beklenti gereği; genellikle bir kişi veya kişilerden oluşan bir gruptur, kurban. Ancak kimi durumlarda kurbanın niteliği değişkenlik gösterebilir:

Bazen bir bilgisayar hedef olabilir: SEO (Arama motoru iyileştirmesi) deneyimleriyle, sahip olunan bir web sitesinin internet indekslerinde yer alabilmesi için yanıltıcı kodlar kullanılabilir. İnternet sitesinin arama sonuçlarına daha yoğun dahil olması, hiç ilgili olmadığı konulardaki aramalarda da listeye girebilmesi için arama motorları dezenformasyona muhatap olabilirler veya rakip bir marka aratıldığında sahip olunan markanın tanıtım sayfalarına yönlendirme yapılabilir..[2]

Dezenformatik bilgi üretimi yeni bir olgu olmayıp sosyal yaşamın çeşitli alanlarında, eskiden bu yana kullanılmaktadır. Sözgelimi; bir tarlaya konulan korkuluk dahi bir dezenformasyondur; olmayan bir şeyi varmış gibi gösterme çabasıdır.

Şekil 1: Polis aracı görünümü pano.

Benzer bir uygulamayı Emniyet Genel Müdürlüğü, karayollarında uzunca bir dönemdir uygulamaktadır: Yol kesimlerinin belirli noktalarına trafik polis aracı görünümü, aslı ile birebir aynı ölçü ve şekillerde levhalar yerleştirilmekte, bu levhaların üstlerine tıpkı gerçeğinde olduğu gibi; kırmızı ve mavi renkli flaşörler yerleştirilerek çalıştırılmaktadır. Ortalama 100 km/saat hızın üzerinde seyreden araç sürücüleri için bu yapay düzeneği uzaktan görüp gerçek olmadığını anladığı ana kadar kadar geçen sürede verdiği tepki, bu dezenformatik kurgu için başarının kıstasıdır.

Trafik uygulamalarında yanılsama üretimine çok sık rastlarız. Radar uygulaması olmamasına rağmen çok sık yerleştirilen radar levhaları da yine bu türden dezenformasyon üretimi olarak sayılabilir.

26 Haziran 2000'de Amerikan Ulusal Sağlık Enstitüsü, Genom Haritası Projesi lideri Dr. Francis Collins ve dönemin Amerikan başkanı Bill Clinton'un katılımıyla Beyaz Saray'ın doğu odasından dünyaya hitaben yapılan tarihi sunumda, podyumun iki yanına yerleştirilmiş plazma ekranlarda büyük harflerle şunlar yazıyordu:

“YAŞAMIN KİTABI DEŞİFRE EDİLDİ: İNSANLIK İÇİN BİR DÖNÜM NOKTASI”

Amerikan Ordusu'ndan askerlerin görkemli rozetlerle dolu üniformalarıyla hazır buldukları toplantı, her yönüyle Amerika'nın gücünü dünyaya ilan için tasarlanmış olduğunu hatırlatıyordu. Beklenen sonuç gecikmedi: Basın organları, birkaç yıla kadar kanserin yok edileceğinden insanoğlunun yaşam süresinin yüzyıllarla ifade edileceğine kadar, aynı emin edayla çok sayıda makale yayınladılar ve manşet ürettirtiler. Hatta bu sunumun hızına kapılıp “Ölümsüzlüğün sırrı bulundu” başlıkları da ciddi gazetelerde yer aldı. [5]

Oysa yapılan ne bir deşifre ne de genlerin anlamlandırma çalışmasıydı. Yapılan sadece insanın DNA zinciri içerisinde var olduğu bilinen üç milyaz baz çiftinin (altı milyar bazın) sayısallaştırılarak bilgisayar ortamına taşınması sağlanabilmişti. Bu çok önemli bir işti ama bir şifrenin deşifresi, ölümsüzlüğün hatta hastalıkların sırrı değildi. Temel olarak söylemek gerekirse; bilgisayar diskine altı milyar Byte'lık (içinde altı milyar harf olan) bir dosyanın kopyalanmasından ibaretti, hepsi bu.

Elde olan altı milyar harfle kaç değişik anlamlı ya da anlamsız cümle yazılabilir? Bu sorunun yanıtı, tahmin edilemezliğe yakın bir kombinasyonlar silsilesi üretir. Bu yüzden genetik keşif çalışmaları samanlıkta iğne aramaktan farksızdır. Basında üretilen konu ile ilgili haberlerin gerçekliği bir yana, henüz ciltler dolusu insan genetiği ansiklopedisinin ilk cildinin ilk sayfasının ilk harfinin dahi tam ve doğru anlamlandırıldığı söylenemeyen ortaya çıkan bu görüntü tam anlamıyla bir dezenformasyondur.

Kamu yönetimleri istihdam verileri, enflasyon oranları, bütçe açıkları, zamlar gibi muhtelif konularda da sık sık dezenformatik süreçlere başvururlar. Bu onlar için bir algı yönetimidir. Kamuoyunun tepkisini söndürmek için ilgisini yönetmek gerekebilir: Yoğun zam haberleri ile birlikte başka bir sansasyonel konunun gündeme gelmesi, çok da aşına olunmayan bir durum değildir, örneğin. Gayrisafi milli hasılanın büyüklüğüne dikkat çekilirken bütçe açığındaki yükseliş önemsizmiş gibi gösterilebilir. Genellikle bu dezenformatik süreçlerin kurgulaması ve yönetimi için profesyonellerle çalışılır.

Şekil 2: “İnsan DNA'sı çözüldü”

E-ticaret sitelerinin olmazsa olmaz bölümlerinden birisi de “En çok satanlar” bölümleridir. Bu bölümün başlıca amacı; genel bir eğilimin vurgusunu bireysel karar üzerinde hissettirebilmektir. Satınalma kararlarında, genellikle diğer tüketicilerin eğilimlerinin de belirleyici bir faktör olarak göz önüne alındığı rahatlıkla söylenebilir. Hatta moda denilen olgu da oluşturulan bu metafordan doğar. Oysa gerçek uygulamalara bakıldığında; “En çok tercih edilenler” listelerinin daha çok stokta kalan ve eritilmesi gereken ürünlerden oluştuğunu da görmek mümkündür. Bu amaçla organize edilmiş “Çok satanlar” listesi, tam anlamıyla bir dezenformasyondur.

3. Bilginin Yolculuğu

Hayat bilgiden ibarettir. Toplanarak değerlendirilmeyi bekleyen bilgi yığınları ile doludur çevre ama ham, işlenmemiş olmalarından ötürü genellikle kullanılabilir değillerdir.

Bu ilkel seviyedeki bilgi yumağından tespitlerde bulunmak, ölçümlemek, gözlemlemek veya araştırmak yoluyla bilgiler dağarcığına, işlenmek üzere bilgi tezgahına yerleştirilir. Niteliğini ifade etmek için bilgi ifadesini, toplama veya ölçümlemenin yapıldığı evre öncesi için de kullanmış olmama rağmen, bu seviyede belli belirsiz, tanımsız, serbest bir “şeydir” burada kastedilen. Ölçüm, gözlem gibi bir metodla tespit edilerek kavuşturulan somut forma ise veri adı verilir.

Sonraki aşama enformasyon sürecidir: Eldeki veriler daraltılmış bir anlamsal bütünsellik içinde ilişkilendirilir. Bir konuyla ilişkili hale getirilir. Enformasyonun en genel tanımı belirli ve göreceli olarak dar kapsamlı bir konuya indirgenerek derlenmiş bilgi parçasıdır. [3]

Şekil 3: Doğru bilgi yönetimi hiyerarşik yapısı.

Enformasyon süreci doğru işletilirse; ortaya çıkan ürün, bilgidir; içeriğinde bir anlam barındırır ve bir konuyla ilintilidir. Dolayısıyla işlem süreçlerinde girdi olarak kullanıldığında bir başka enformatik sürecin oluşumuna katkıda bulunabilir.

Eğer bu süreç kasıtlı olarak veya bir hata sonucu yanlış işletilirse; bir enformasyondan değil, dezenformasyondan sözedilebilir ve çıktısı yine bir bilgi olmakla birlikte, anlamsal içeriği farklı olur.

Nicelik olarak aynı izlenimi vermesine karşın anlamsal olarak doğru olmayan, inandırıcı olabilmesi nedeniyle de yayılma riskini barındıran, genetiği ile oynanmış özürlü bir bilgidir, elde edilen.

Bilgi işleme süreçlerinin önemli dönüşüm evresi olan enformasyon sürecinin doğru çalışarak anlamca da doğru bilgiler üretmesi bilgelik (wisdom) üretirken, bu aşamanın dezenformasyona dönüşmesi, gerçeklik yanılsaması içinde olan kurban (victim) üretir. Toplumsal bir dezenformasyondan sözedildiğinde; bu müdahalenin etkisi bir bombadan farksız olabilir.

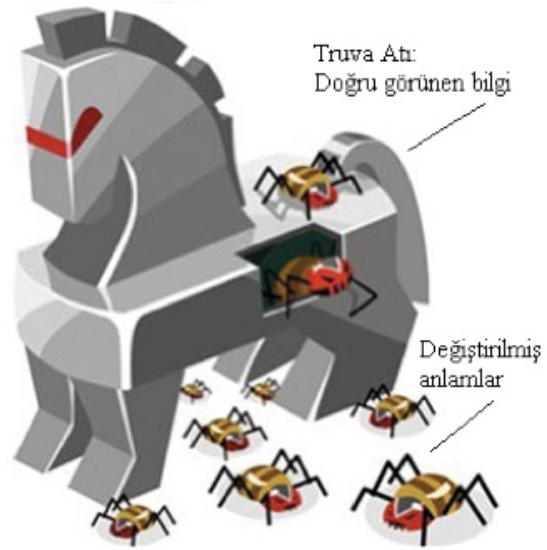
4. Tehlikeli Bir Silah Olarak Dezenformasyon

Yunanlı komutan Odysseus tarafından içi askerlerle doldurularak Truvalılar'a gönderilen Truva Atı zekice düşünülmüş, dezenformasyona dayalı bir hiledir. Nicelik olarak tahta bir attır ama nitelik olarak beklenmeyen bir içeriğe; askerlere sahiptir. [6] Bu örnekte; Truva Atı bir bilgidir. Enformatik bir değeri vardır.

Bir dezenformasyonun rolünün ve sonuçlarının algılanmasını kolaylaştırmak için Truva Atı örneği oldukça idealdir: Truva Atı bir bilgidir, enformatik bir değeri vardır. Ancak bilginin içeriği değiştirilerek başka bir anlam yüklenmiştir ve bu yanılsamaya neden olmaktadır. Sonucu ise; karşı taraf

için, kazanılmış gibi gözükken bir savaşın kaybedilmesi olmuştur. Hepsi, sadece bir bilginin farklılaştırılması yüzünden olmuştur.

Bilgiyle örülmüş bir yaşam içinde, bilgiyi manipüle ederek sonuç elde etmeye çalışmanın ciddi ve olumsuz sonuçları olabilir. Elde edilen kusurlu bilgi, bir başka enformatik süreçle yeni bir bilgi olgunlaştırması için kullanılabilir olduğundan, bu yanılsamanın etkisi katlanarak görülebilir.

Şekil 4: Dezenformasyonun Truva Atı modeli.

Bir insan veya toplum gerçekte olmayan ya da kendisinin taşımadığı bir sıfatı taşıdığına inandırılabilir. Hatta terör örgütlerinin kullandıkları canlı bombalar bile bu tür gerçek dışı kurgulamalar sonucunda üretilirler. Bu talihsiz kişiler, doğru olarak kendilerine sunulan ama içleri değiştirilmiş bilgilerin karar mekanizmalarınca işlenmesi sonucu, bir süre sonra tek doğru hareketin yok etmek için yok olmak olduğuna inandırılırlar. Bu dramatik dezenformasyon örneği, ne denli ölümcül sonuçlar doğurabilecek bir kavramla karşı karşıya olunduğunun göstergesidir.

Arap baharı olarak isimlendirilen ve belirli bir coğrafyayı saran hareketin birden bire başlayıp, bazı ülkelere sirayet etmesini tesadüflere dayandırmaktan daha doğru olanı, bir enformatik sürecin etkisinin varlığı olmalıdır. Kendi halinde akıp giden bir toplumsal hayatın haftalarla sınırlı bir zaman dilimi içinde alabora olması, etkin dezenformasyonun gücünün bir sonucudur.

Uzun yıllar sömürü altında kalan ülkelere bakıldığında, bu yaşam şeklini içselleştirdikleri ve genellikle normal kabul ettikleri görülür. Normal kabul etmeseler bile, bilinçaltlarına yerleşmiş korkular farklılaşmalarının önündeki en belirgin engeller-

dendir. Oysa durum fazlasıyla normal dışıdır. Kanser de dezenformatik süreç sonucunda doğan bir hastalıktır: Genetik olarak büyüme düzeyi ve şekli tanımlı dokulara daha fazla büyümesi gerektiği yanlışını üreten de bir dezenformasyondur. Bu yönüyle kanser biyolojik yönü kadar enformatik tarafı da olan bir hastalıktır. Doğru enformasyon hayatidir.

Şekil 5: Kanser bir dezenformasyon sonucudur.

5. İnternet ve Teknolojinin Dezenformasyonu Artırıcı Payı

Gelişen teknolojiye paralel olarak daha hızlı ve çeşitli iletişim altyapıları kullanılmaya başladı. 1990'ların başlarında daha çok statik içerikle kamusal yayılma sürecine giren internetin süratle kendini yenilemesi, dinamik bir yapı haline gelmesi güç kazanmasını sağladı. 2000'li yılların ortalarına gelindiğinde internet artık kalsik medya anlayışının değişmesine neden olacak, anlık verilerin her yerde dolaştığı, herkesin herkesle bilgiler paylaştığı bir kimliğe sahip olmaya başladı. Bunun bir sonucu olarak kişisel paylaşım portalları ard arda kurulmaya başladı. Bu portallar birbirileri ile de entegrasyona giderek ortaklık kütüphaneleri (framework) oluşturdular ve birbirleri üzerinden kullanıcıları beslemeye başladılar.

Bu girişimin bir sonucu olarak, bugün üyeliğin bulunduğu popüler bir internet sitesinde yapılan bir paylaşım abonelik tanımları bulunan çok sayıda paylaşım sitesinde de yayınlanabiliyor. Bu müthiş bir yayılım ivmesi oluşturuyor, paylaşılan bilgi için.

Bu sayede örneğin; Facebook'da paylaşılan bir haber eş zamanlı olarak Twitter, LinkedIn, In-ploid, Instagram, Google+ gibi çok sayıda farklı internet ortamında otomatik olarak paylaşılıyor. Bu hesapların bağıntılı olduğu kişilere, onların tanıdıklarına, onların da tanıdıklarına müthiş bir hızla ulaştırılıyor. Bazen birkaç saniye içinde hiç düşünülmemeyecek kadar büyük bir kitleye paylaşım yayılmış olabiliyor.

Bu müthiş hız, doğrulanmasına fırsat buluna-

mayan çok sayıda enformasyonun yayılmasına imkan veriyor. Doğrulama yapılarak bir dezenformasyon ile karşı karşıya kalındığında ise iletişimsel kirlilik içinde, istenmeyen kadar çok sayıda beyin tarafından işlenmiş bir bilgi olduğundan herşey için geç olabiliyor.

Akıllı mobil cihazların kişisel hayatın öznelere olmaları, etkileşim süratini ve kesintisizliği sağladı. İnsanlar daha da sık aralıklarla internet ile besleniyorlar. Kimi zaman bu daha da tehlike içinde olduğunu işaret ediyor.

Mekan ve zamanı anlamsızlaştıran sanal iletişim koridorlarında dezenformasyon üreticileri daha cüretli yol alabiliyorlar. İçine girmek istedikleri kişiliklerin ağzından, olmak istedikleri yer ve zamanda bir bilişsel virüsü enjekte edip kaybol-salar da bu virüsün hasta yapıcı etkisi uzun süre toplumu tehdit edebilir.

6. Bilginin Şekillendiriciliği

1950'lerin başında DNA sarmalının keşfi hatta ondan da önce Mendel'in bezelyelerine kadar dayanan bir geçmişte insanoğlu kendini ortaya koyan davranışsal özelliklerini genetik bir nedene dayandırmak konusunda son derece istekliydi.[4]

Ancak aradan geçen uzun zaman sonunda gelinen noktada, adına "epigenetik" denilen başka bir gerçeğin farkına vardılar: İnsanın algısal ve davranışsal şekillenmesinde belirli oranda genetik faktörler de olabilir ama asıl belirleyici çevredir. Çevre ise bilgidir oluşur.

Bilgiyi istediği gibi manipüle edebilen bir el çevreyi, daha doğrusu; çevrenin algılanışını da kontrol edebilirler. Bilime veya topluma yön veren insanların biyografileri incelenerek içinde bulunduğumuz sosyal çevre tanımını ile karşılaştırıldığında bu farkı görmek mümkün olabilmektedir.[7][8]

Çok özel örnekler dışında topluma yön vericilik, deha olmaktan çok daha farklı bir nedene dayanmaktadır: İçinde bulunulan çevresel koşullar. Enformasyon ile kurgulanan ve biçimlendirilen bir çevreyle uyumlu bir yaşam sürmelidir, sosyal insan.

Süreklilik gösteren çevresel olgular, algılar ise toplum tarafından genetik bir anlama bürünür ve nesilden nesile görenek gibi geçmeye başlar. Dezenformasyon da uzun süreli olur ise toplumun sosyal genetiğinde yer bulması da kaçınılmazdır.

7. Sonuç

Yaşam bilgiyle örülüdür ve bilgi her dönemde güçtü. Ancak adına bilgi çağı denilen günümüzde, artan iletişim imkanları bilginin vurucu gücünü tarihi zirvesine çıkarmıştır. Bilgi o denli büyük bir güce sahiptir ki; sadece içerikle oynanarak bir bilginin kitle bilinçaltında yerleşimi şekillendirilebilir, algıları etkilenebilir ve bir amaçla doğru yönlendirilebilirler.

Sanal gerçeklik içinde, bireylerin farklı doğrular edinmeleri sağlanabilir. Bu şekilde üretilen kitle algısı profesyonel ellerce yönetilerek suç işleme, nefret duygusu uyandırmaya, hipnotik yönlendirmelere uygun hale getirilebilir. Bir toplum daha fazla tüketmeye, bir diğeri daha fazla silahlanmaya yönlendirilebilir.

Çok sayıda sıralanabilecek bu ihtimallerin hepsinin anafikri; bilginin kontrol edilmesi gereken bir güç olduğudur. Tıpkı diğer araçlar gibi; kullanım amacına göre bilgi hem yararlı hem de zararlı sonuçlar doğurabilecek bir araçtır. Eldeki bilgi bir başka bilgi üretmek veya bir eylemde bulunmak için kullanılabilir ve bu nedenle kullanıcının amaç ve yetkinliğine göre faydalı da zararlı da olabilir.

Kaynaklar

- [1] Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> [Son ziyaret: 10.10.2014]
- [2] <http://dltr.law.duke.edu/articles/200> [Son ziyaret: 03.10.2014]
- [3] Gülseçen S., 2013, Bilgi ve Bilginin Yönetimi, Papatya Yayınları
- [4] Ridley M., 2009, Gen Çeviktir, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları
- [5] Karaçay B., 2012, Yaşamın Sırrı DNA, TÜBİTAK
- [6] http://tr.wikipedia.org/wiki/Truva_Atı [Ziyaret: 14.10.2014]
- [7] Brockman J., 2007, Meraklı Zihinler, TÜBİTAK
- [8] Turkle S., 2009, Bilime Sevdalanmak, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları